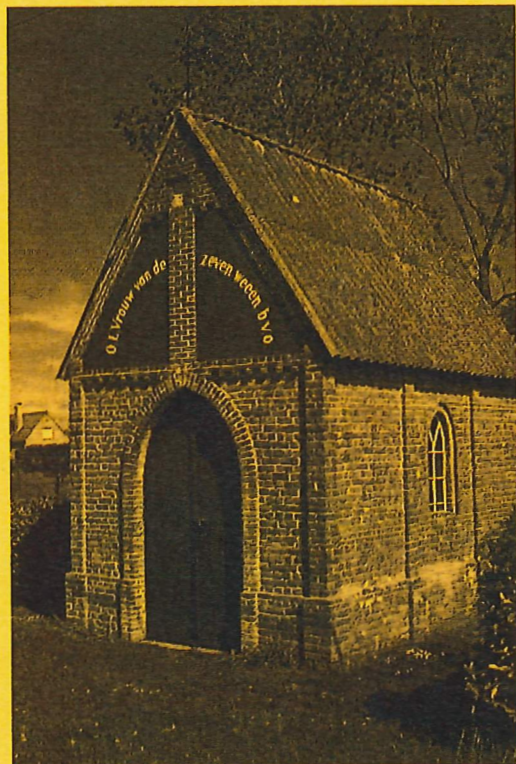

ZILLEGHEM

**DRIEMAANDELIJKS
TIJDSCHRIFT**

**27STE JAARGANG
- NR 2**

**2006
APRIL — MEI — JUNI**

Verantw. Uitg.: B. Denys,
Klaprozenlaan 13, 8210 Zedelgem

ZILLEGHEM

HANDELINGEN VAN DE KRING
VOOR HEEMKUNDE EN GESCHIEDENIS
"PASTOOR RONSE"

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

INHOUD

Albert Dhont	Mijn Verhaal (deel II)	43
Noël Denolf	De kapel van de Zeven Weeën	58
<i>Op de boekenplank:</i>		
Bertrand Denys	Eigen bier smaakt het best	66
Chris Vandewalle	Toespraak t.g.v. de voorstelling van "Geschiedenis van de brouwerij De Leeuw in Aartrijke" (Johan Braet)	67
<i>Uit-tips:</i>	Go West !	79
	Oedelem revisited of Norbert Edgard Fonteyne weer thuis	80
	Uitstapje voor de leden: Vivenkapelle en Middelburg	81

JUNI 2006 – 27ste jaargang Nr 2

REDACTIE EN BEHEER

Bertrand Denys
Patrick Arnou
Johan Braet
Géry Cappon
Victor Deceuninck
André Ramon

Klaprozenlaan 13, 8210 Loppem
B.J. Lievensstraat 12, 8210 Zedelgem
Wantestraat 136, 8310 Assebroek
Patrijzenhoek 9, 8210 Zedelem
Xaverianenstraat 1, 8200 St.-Michiels
Prof. Nelisstraat 20, 8211 Aartrijke

Lidmaatschap: € 7,50

Rek. 001-0771018-41 of 738-1172056-27
Heemkundige Kring "Pastoor Ronse"
Zedelgem

Secretariaat:

A. Ramon, Prof. Nelisstraat 20, 8211 Aartrijke
Tel.: 050 / 20 94 95 – Fax: 050 / 20.94.95

Abonnementen:

P. Arnou, B.J. Lievensstraat 12, 8210 Zedelgem
Tel.: 050 / 20 98 58 – Fax: 050 / 20 95 01

Studies verschenen in
"Zilleghem" of uittreksels
daarvan, mogen niet gebruikt
noch aangehaald worden zonder
te verwijzen naar dit tijdschrift en
de auteur.

Ieder auteur is verantwoordelijk
voor de inhoud van zijn artikels

Verantw. Uitgever: Bertrand Denys, Klaprozenlaan 13, 8210 LOPPEM

MIJN VERHAAL

(deel II)

Albert Dhont

4

Van Duitsers gesproken. Op een koele meimorgen van 1940 marcheerden ze “heili – heilo – heila!” zingend ons dorp binnen in hun preigroene uniformen, met hun glimmende laarzen en zware pothelmen. Met die hoofddeksels zagen ze er dreigend en vervaarlijk uit.

Ik was pas zes jaar, maar ik herinner mij nog levendig hoe ik struikelde over de gelaarsde benen van een Duitse soldaat, die op de gang sliep tijdens de eerste nacht dat er een vijftal bij ons ingekwartierd was.

Ze waren op doortocht en zagen er doodmoe uit van de lange dagmars die ze achter de rug hadden. Ze vielen in slaap waar ze stonden; zo uitgeput waren ze. Toen mijn vader vroeg wat ze van plan waren, riep er één: “Wir fahren nach England!” Ogenscheinlijk had men die ook wijs gemaakt dat de Noordzee een peulschil was vergeleken bij hun machtig-brede Rijn. Ze lieten er inderdaad geen gras over groeien, want in de namiddag van de volgende dag vertrokken ze al. “Ze denken dat ze een plezierreisje over de Noordzee zullen maken,” grinnikte mijn vader.

Op een paar kastelen in het dorp en in een zeldzaam burgerhuis bleven enkele Duitsers, meestal ouderen, de bezetting verzekeren. Ze verzorgden paarden die af en toe met volgeladen wagen of kar naar één of andere bestemming stapten. Eigenlijk zouden wij plaatselijk geen last ondervinden van de bezetters. Integendeel. Op weg naar school speelden wij soldaatje met zelfgemaakte geweren en revolvers. We sneden, zaagden en kerfden die uit hout dat wij in de bossen dievelings

gapten. Die wapens vulden ons rijk arsenaal van schietlappen, klakkebussen, pijlen en bogen aan.

Heroïsche gevechten hebben wij geleverd tegen jongens van een andere wijk dan de onze. Die van het dorp en de Stationsstraat waren de geduchtste tegenstanders zodat wij soms verplicht waren een verbond te sluiten met de jongens van een andere wijk, die net als wij ver van het dorp woonden.

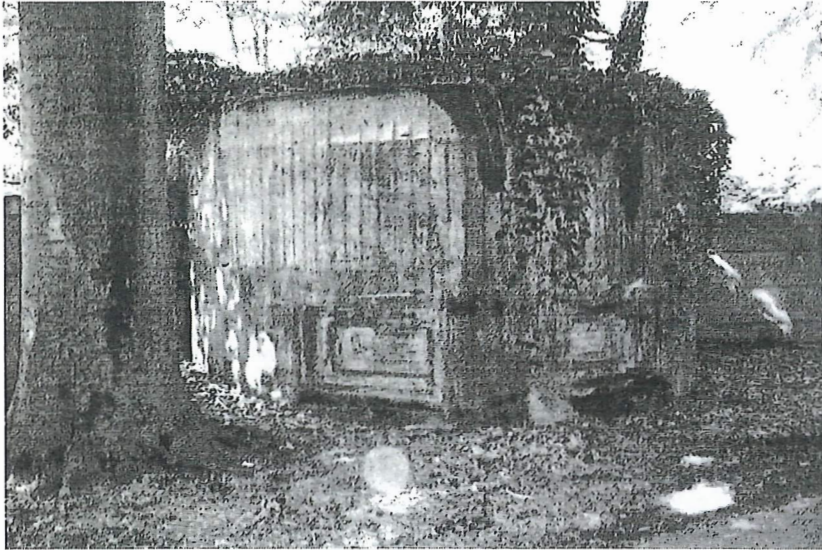
Allen waren we eendrachtig bij het plagen van de Duitse soldaten die, bij wijze van drill, naar de Lac van Loppem marcheerden om daar hun aantal kilometers te zwemmen.

We stapten achter hen aan, traptten tegen hun laarzen en riepen mee met de feldweibel die de mars leidde: “Links, rechts...rechts, links...” om hen zo uit de pas te krijgen. Daardoor kwamen we wel eens te laat op school. We kregen van de meester nooit een vermaning of straf hiervoor. Hij fronste wel eens bedenkelijk de wenkbrauwen maar zei niets. Sympathiseerde hij met onze speelse sabotage van die gehate bezetters?

Geleidelijk nam de schrik voor die vreemde indringers de bovenhand op het oorlogje spelen. Voor mij begon het met een hachelijk incident. Met een vriendje van mijn leeftijd moest ik op een morgen mij voor de rest van de voormiddag verstoppen op de hooizolder boven onze konijnenhokken. Wij hadden een Duitse motorrijder die ons huis passeerde “Zwynoend!” nageroepen. Wellicht moet hij dat scheldwoord in verband gebracht hebben met “Schweinhund” want hij remde bruusk. We zagen hem nog net omkeer maken... en liepen de benen van ons lijf om ergens onder te duiken.

Pas op de middag toen wij moeder herhaaldelijk “Eten... eten!” hadden horen roepen, durfden wij van onder het hooi tevoorschijn komen. Waar wij dat scheldwoord vandaan gehaald hadden, weet ik niet.

Wij zagen een koortsachtige bedrijvigheid bij de Abdijs van Zevenkerken. In de binnentuin werden enorme bunkers in gewapend beton gebouwd. Kleinere bomvrije onderstanden werden omheen het bezette kloostergebouw ingeplant.

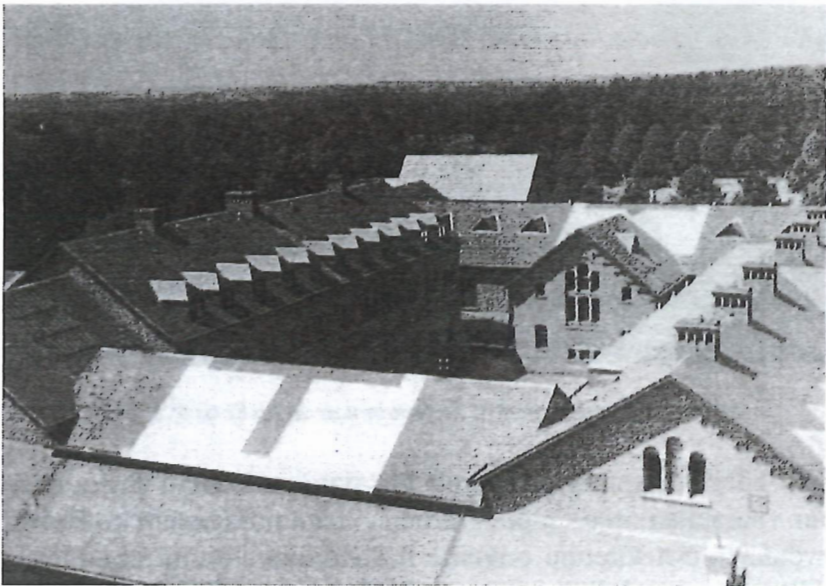

Restant van een bunker in de tuin van de abdijs (foto V.D.)

Bijna heel het sportplein van het Paviljoen werd ingenomen door barakken die met groene camouflagenetten bedekt werden. In het torentje boven het Paviljoen stond een Duitse soldaat met verrekijker op wacht. Vanuit het nabije struikgewas of een sloot lagen wij hem te bespieden, floten uitdagend op de vingers een sissend geluid om zijn aandacht te trekken. Zou hij ons ontdekken in onze schuilplaats? Een spannend spelletje was dat!

Terwijl mijn vader en grootvader de aardappelen in de nabijheid rooiden en ik die moest oprapen, volgde ik met een bang hart de wilde schietoefeningen die soldaten met takken om de helm daar hielden. Ze testten hun bunkers uit. We

beseften toen niet welk belangrijk bolwerk de Organisation Todt¹ in de gebouwen had ingericht. Wisten de Amerikanen en Engelsen dat ook niet? Wij op de Veldhoek en de Heidelberg dachten dat zij met hun vliegtuigen de abdijgebouwen spaarden omdat de Duitsers enorme rode kruisen op de daken hadden geschilderd. Ze hoopten heimelijk dat de geallieerden in die list zouden trappen. Een internationale conventie stelde immers dat een hospitaal onder bescherming van het Rode Kruis niet gebombardeerd mocht worden.

De rode kruisen op de daken van de abdij. (G.A.Z.)

Bekommerd om de veiligheid van zijn talrijk gezin bouwde mijn vader achteraan in onze tuin een abri waar wij konden schuilen bij bombardementen of beschietingen van voorbijtrekkende vliegtuigen. Vooral schrapnells of

---

¹ De Organisation Todt was belast met de bouw van de Duitse versterkingen langs de kust, de Atlantik Wall. In maart 1942 kwam deze dienst zich in de abdij van Zevenkerken vestigen.

granaatscherven van de Duitse kanonnen aan de kust waren levensgevaarlijk.

Aanvankelijk vond ik onze onderstand wat potsierlijk. Mijn vader wou ergens de stevige bunkers die hij bij de abdij gezien had nabootsen. Zo dacht ik toch. Stapte hij samen met zijn gezin mee in het avontuur?

Ik hielp met vader en de buurman een ruime put delven. We plaatsten daar banken in en overwelfden het hele geval met balken en takkenbossen. Die houtmijt diende om inslaande projectielen van alle aard op te vangen. Tegen een inslaande bom was ons schuiloord niet bestand. Dat stond als een paal boven water.

Wie hiervan geen gebruik maakte, was mijn vader. Hoe mijn moeder ook smeekte om bij ons te komen schuilen bij beschietingen van voorbijtrekkende bommenwerpers door de Duitse flacks; hij bleef maar buiten staan kijken naar het schouwspel in de lucht. Bij die gevaarlijke gevechtssituatie gaf hij ons luidop commentaar. Hij was nieuwsgierig hoe het zou aflopen. In onze ogen daagde hij de schrapnells uit die dood en vernieling zaaiden. Pas als het gedreun van de vliegtuigen voorbij was en de Duitse kanonnen zwegen, kwam hij naast ons zitten op de bank in de abri. Mijn moeder slaakte een diepe zucht.

Naar het einde van de oorlog toe werden wij bijna iedere nacht door een loeiende sirene uit ons bed gehaald. In het pikdonker, op de tast, met een zusje of broertje aan de hand, zocht ik mijn weg naar de abri, die als een veilig spookhuis in onze tuin opdoemde. Ik zie moeder nog zitten met een grote tas op haar schoot; met het geld en... de papieren. Ze bad luidop weesgegroetjes. Met de beste wil van de wereld kon ik niet meebidden. Ofwel zat ik te rillen van de kou, ofwel was mijn keel dichtgesnoerd van angst.

Op een nacht was de lucht bloedrood bij de zware bombardementen op Kortrijk². Ook hiervan gaf mijn vader uitvoerig commentaar. Achteraf zei hij dat hij het schrikbeeld van de vuurgloed die in de nachtelijke lucht tot bij ons doordrong, ‘nooit van z’n leven’ zou vergeten.

Het laatste oorlogsjaar – ik was ondertussen tien jaar geworden – heb ik heel bewust geleefd. Het oorlogsspelletje hadden wij afgezworen, want de situatie vervulde mij en mijn speelkameraadjes met een panische schrik. Ik kreeg herhaalde malen hallucinaties. Niet van de honger, hoewel nu zowat alles gerantsoeneerd was.

Omdat een jongetje van tien voor de Duitsers en voor collaborerende controleurs minder verdacht leek, stuurde moeder mij de baan op met een grote damesfiets. Aan beide zijden van de bagagedrager hingen grote tassen waarin ik boter, melk, tarwe of rogge moest hamsteren bij landbouwers van het dorp. Moeder zou achteraf aan de boerin in natura betalen met artikelen uit haar winkeltje.

Dat was ondertussen uitgegroeid tot een plaats waar veel meer dan het aanvankelijk filetwerk verkocht werd. Op het uitstalraam had ze in sierlijke letters “Ellegoederen en Stoffen” laten schilderen.

Mijn moeder was een heuse zakenvrouw geworden, die soms tweemaal per dag pakken koopwaar – merchandise noemde ze dat – van Brugge haalde met de fiets. Eens thuis vloog de koopwaar de deur uit. De klanten stonden haar op te wachten.

Regelmatig werd er op onze binnentuin een varken geslacht. Ik moest op de uitkijk staan om te zien of niet een of andere

---

² De bombardementen van de geallieerden op Kortrijk hadden plaats in maart 1944 en beoogden vooral de stationsbuurt te treffen. Toch werden grote delen van de stad vernield en talrijke Kortrijkzanen verloren hierbij het leven.

onbekende persoon per fiets of te voet naderde. Het kon wel eens een controleur zijn.

Het schuwelend geluid dat het gekeeld varken maakte, sneed mij door merg en been toen ik daar zo de wacht hield.

5

Radio's waren verboden. Wij mochten niet weten hoe de situatie was in het verloop van de oorlog. Na de landing van de geallieerden in Normandië durfde mijn vader het aan een landkaart van Frankrijk in onze keuken aan de muur op te hangen. Hij had die uit de krant geknipt. Minutieus volgde hij de berichtgeving over de naderende bevrijding. Met een rood potlood duidde hij de stage opmars van de oprukkende troepen. De dag dat ze Parijs bevrijdden was vader in feeststemming. Voor het eerst viel weer de naam Tonnerre, het stadje waar hij als jonge man de bietencampagne had gedaan.

In de nacht van zeven september 1944 woedde een hevige stormwind over onze streek. Tientallen rijzige populieren, die aan de rand van de Torhoutsesteenweg stonden, werden ontworteld en versperden zo de weg naar Brugge. Toen ik in de morgen van acht september even een kijkje nam op de ravage die de storm had aangericht en de eerste takken in onze tuin sleepte om er brandhout van te maken, stond ik pal voor een vreemd, bijna buitenaards voertuig, dat op onze wijk kwam aangereden en plots halt hield. Het was, wat later bleek, een kleine pantserwagen, die op verkenning kwam. Boven op dit zonderlinge toestel werd een deksel geopend en een gehelmde soldaat verscheen in een kakibruin uniform. Aan een volwassen persoon, die snel was komen toegelopen en die blijkbaar Engels verstond, vroeg hij hoelang de Duitsers hier al weg waren. Twee dagen voordien hadden wij de laatste twee Duitse motorrijders zien voorbijrijden en sindsdien was het akelig stil geweest. Iedereen was binnen gebleven en had gewacht op wat komen zou.

Die informatie bleek voldoende, want het zonderlinge voertuig reed verder, richting Loppem. Een paar open auto's met telkens vier militairen in volle uitrusting volgden. Later vernamen we dat die voor ons totaal nieuwe wagentjes Jeeps genoemd werden. Kort daarop ratelden de eerste enorme tanks over de kasseiweg. De man die in het Engels informatie doorgegeven had, zei ons dat de bevrijders Canadezen waren. Wij vroegen ons af of dit ook Amerikanen of Engelsen waren. Wij wisten niet beter.

Die joviale Canadezen zaten nonchalant boven op hun tanks en namen de vele bloemenruikers en slingers lachend in ontvangst. Hier en daar klauterde een jonge dame of een meisje op een tank om een soldaat te kussen. Op hun beurt trakteerden zij met sigaretten; 'Player' stond op het pakje. Wij, kinderen, kregen chocolade of een doosje cacao; een lekkernij die we vier jaar lang hadden gemist.

8 sept. 1944: bevrijding van Loppem door de Canadezen (foto: Filip Caerels, Loppem). We herkennen: vooraan v.l.n.r. André Deschacht, Canadees, Martha Talloen, Canadees, Maria Provoost, Cecile Talloen, Valère Ackaert; achteraan v.l.n.r. Maria Vandenaabeele, Richard Janssens, Robert Taveirne, Jeanne Strubbe, Maria Deschacht, Canadees en Anthonie Declerck.

Met mijn fietsje reed ik naar de abdij; of beter, stapte ik naar de abdij, want ik moest verschillende keren met fiets en al over een boom stappen, die dwars over de weg lag, een soort hinkstapsprong maken om er te geraken.

Mijn moeder had gezegd dat ik de paters moest verwittigen dat wij bevrijd waren. Ze herhaalde dat woord tot driemaal toe.

“’t Is ’t enige wat je de paters moet zeggen; vergeet het niet hé!” Mijn moeder was uiterst zenuwachtig en ongedurig. Nooit zag ik haar handen, die haastig mijn jasje dichtknoopten, zo beven.

Bij de boerderij van de abdij ontmoette ik een jonge broeder, die ik als misdienaar had leren kennen: broeder Emiel. Ik vertelde hem wat moeder mij gezegd had.

Later vernam ik dat hij het heuglijke nieuws bij de abt gebracht heeft. De mis was nog bezig. De verbazing bij de aanwezige monniken was groot toen op het einde van de mis de organist van dienst het Belgisch Volkslied speelde. De abt had broeder Emiel in het oor gefluisterd de organist op de hoogte te brengen van onze bevrijding.

Pas een hele tijd later kreeg ik van moeder de uitleg waarom ik zo dringend de paters moest verwittigen. Pater Amand kwam tijdens de oorlogsjaren regelmatig bij ons aan huis. Ik dacht dat het was omdat ik zo’n trouwe misdienaar was. Nu vernam ik pas dat die pater verzetsstrijder was. De laatste nachten had hij vanuit ons huis met een zendtoestel de terugtrekking van de Duitse troepen doorgeseind. Vermits hij al een hele tijd door de Gestapo en plaatselijke collaborateurs gezocht werd, was hij uiterst zenuwachtig en bang geworden omdat hij vreesde voor zijn leven.

Hij maakte een paar keer gebruik van een kostuum van mijn vader om een andere felgezochte verzetsstrijder in de anonimiteit van de grootstad Brussel te doen onderduiken. De treinreis daarheen was een bangelijk avontuur geweest.

Een paar weken na de bevrijding vonden wij tijdens een bosspel de verlaten schuilplaats van Willy Guidé³, één van de meest gezochte verzetsstrijders van de streek. Het was een soort iglo in takkenbossen, midden dicht bij elkaar gegroeide dennenbomen. Mijn ouders wisten dat pater Amand⁴ die ondergedokene van proviand voorzag en een oogje in het zeil hield bij mogelijke razzia's van de Duitsers.

Mijn ouders waren opgelucht dat ze hem nu konden geruststellen. Ook zij waren blij dat er een einde kwam aan die hachelijke toestand. Stel je eens voor dat ze er achter gekomen waren van wie pater Amand dat kostuum in bruikleen gekregen had. "Wij zouden uit een lelijke lepel gegeten hebben," hoor ik moeder nog zeggen.

De feestelijke bevrijding zou nog in een ware nachtmerrie veranderen.

Wij waren bevrijd, maar wat stond het nabije Brugge te wachten?

Was het omdat de weg van onze wijk Heidelberg naar Brugge versperd werd door al die bomen, dat de Canadezen met hun pantserdivisie over Loppem naar Oostkamp trokken? Had de legerstaf dat misschien vooraf al gepland om Brugge zoveel mogelijk te sparen? De tijd zou het uitwijzen. In elk geval, op Moerbrugge aan het kanaal Brugge – Gent botsten de mannen die ons met zoveel vriendelijkheid hadden bevrijd, op een hevige tegenstand.

Was het om van mijn gezaag en aandringen af te geraken, ik herinner het mij niet meer, maar een paar dagen na de beslissende slag van Moerbrugge mocht ik per fiets met vader

---

³ Willy Guidé: lid van het Geheim Leger, afdeling Groot-Brugge. Kwam op in bevolen dienst te Oostkerke op 20 oktober 1944. (zie Luc Schepens: *Brugge bezet*. Lanno, Tielt/Weesp, 1985. Zie p. 221.

⁴ Pater Amand Dejaegher OSB van de abdij van Zevenkerken. Stierf enkele jaren geleden als onderpastoor van een Brusselse parochie.

mee naar het slagveld. Ons wachtte een gruwelijk toneel. De Canadezen hadden, waarschijnlijk uit wraak voor die zinloze weerstand, de lijken van Duitse soldaten laten liggen.

Nooit vergeet ik het beeld van de jonge kerel die languit op de rug in een sloot lag met een bloederig gat midden in het voorhoofd. Een andere was net over een prikkeldraad van een weide aan het kruipen, toen hij door een kogel getroffen werd. Zo hing zijn bovenlichaam als een enorme vod met het hoofd naar beneden. Zijn helm was wat verder in het gras gerold. Ik zag dode koeien en paarden liggen in doorgeploegde weiden. Een tank had een draaiende beweging gemaakt boven een schutterskuil van een Duitse soldaat. Ik bemerkte alleen een arm die met een slappe hand boven de grond uitstak.

Ik hoor nog vader mij kordaat toeroepen: “Kom, we zijn hier vlug weg!” Ook had hij zo’n lugubere situatie niet verwacht. Hij zou me in elk geval niet meegenomen hebben naar Oostkamp. Die ellendige toestanden zou hij mij bespaard hebben.

Bij het lezen van oorlogsliteratuur in mijn later leven doken die beelden uit mijn kinderjaren telkens weer op.

Jarenlang was oorlog voor mij synoniem van Moerbrugge.

6

Tante Maria had het mij al enkele keren gezegd: “Je wordt een grote jongen.” Ik merkte aan de ernstige toon waarop ze dat zei, dat ze hiermee niet enkel mijn gestalte bedoelde.

Samen met de meisjes, onze leeftijdsgenoten van het zesde leerjaar, kregen wij in de kerk christelijke lering; ook wanneer het daar bitter koud was. De jongens zaten rechts, de meisjes links. Dat belette ons niet om speels oogcontact met de andere zijde te hebben, ondanks de soms norske, afkeurende blik van de medepastoor.

Op een zeer intense manier moesten wij onze catechismus uit het hoofd leren. Het was een bijna onmenselijke geheugendrill. De pastoor in hoogsteigen persoon⁵ – met bange ogen keken wij naar hem op – dreef de wedijver in kennis van ‘wat de kerk ons voorhoudt te geloven’ ten top. Als je je les niet kende, schoof je een plaats achteruit. Iedereen hoopte op een ereplaats bij de eerste drie, want op de grote dag van de plechtige communie zou een bomvolle kerk zien wie slim en wie dom was. Zelfs de duurste kaars kon de schande van de laatste plaats niet ongedaan maken.

Naargelang de financiële toestand van het gezin werden drie soorten kaarsen verkocht. Die verschilden in lengte en dikte. Mijn moeder opteerde voor de middensoort.

Antwoorden op de vraag: “Waar is God?” met “In de hemel, op de aarde en op alle plaatsen”, was eenvoudig. Een hele karwei – om niet te zeggen een heksentoer – was het antwoord op de vraag: “Wat is de dadelijke genade?” Ik sta na zovele jaren versted dat ik nu nog een pasklaar antwoord kan geven, zonder die oude catechismus in mijn boekenrek na te slaan. De dadelijke genade is een voorbijgaande gave Gods, die ons bovennatuurlijk daadzaam maakt; dit is in werking stelt om werken van zaligheid te verrichten. Voilà! Zo werd de christelijke lering er ingehamerd.

Net zoals die het geval was bij mijn misdienaars-Latijn snapte ik geen snars van dit ingewikkeld antwoord. Toch bleef de pastoor of kapelaan onverdroten onze jeugdige hoofden teisteren met teksten van die aard.

Het zou wel ergens beklijven, was wellicht hun filosofie.

Wat vage herinneringen aan mijn plechtige communie zijn me bijgebleven. Ik mocht voor het eerst met de grote fiets van

---

⁵ Felix Lesy was in 1946 pastoor van Loppem. Hij werd geboren te Brugge (1882) en overleed er ook op 8 okt. 1963. Hij verbleef in Loppem van 1941 tot 1951.

vader, in mijn gloednieuw kostuum, van mijn huis naar de kerk rijden: twee kilometer ver. Waarschijnlijk was vader niet aanwezig op mijn communiefeest, want we hadden maar één herenfiets. Voor het eerst zag ik bij mijn thuiskomst onze tafel feestelijker dan anders gedekt. De witte, doordeweekse, diepe borden waren vervangen door moeders beste servies. Ook glazen op een voetje, zoals wij wijnglazen noemden, stonden klaar, want vader had de avond voordien twee flessen wijn in de hoek van de kamer gezet. Ik zag hem monkelen. Dacht hij aan zijn verblijf in Tonnerre waar hij de smaak van goede Franse wijn te pakken kreeg? Wie weet. Uitzonderlijk aten wij uit twee borden: eerst uit een soepbord en dan uit een plat bord. Zelfs op de kermisdagen deden we dat niet.

Ik kreeg een polshorloge Pronte-Verdal. Ik zou dit jarenlang als een kostbaar kleinood koesteren.

De officiële foto van mijn plechtige communie bekijk ik met een meewarige blik. Ze betekent het afscheid van mijn kinderjaren.

Waarom dwong de fotograaf mij tot zulke onnatuurlijke pose? Naar het schijnt was dit de trend van de dag in de fotografie. Puik uitgedost in een heus kostuum met pofbroek mooi in de plooi; dichtgeknoopte jas met wit doekje in het tasje. Waren

vlinderdassen bij de plechtige communie nog niet toegelaten? Ik draag elegante, platte schoenen en geruite sportkousen; klaar om de volwassen wereld binnen te stappen.

Fier, maar met ietwat gelaten blik, poseer ik met handschoenen en volumineus missaal in de linkerhand. Nonchalant rust mijn rechterhand op een artificieel zuiltje. De wazige draperieën doen vaag iets klassieks vermoeden, dat fel in contrast staat met de bleke jongen, die op de mooiste dag van zijn leven – zo zei men dat toch – even in het zonnetje mag staan. Op z'n paasbest.

Dit kleine burgermannetje, met bitter trekje om de mondhoeken, heeft zijn korte broek, zijn slodderhemd en lichte loopschoentjes gewisseld voor het modieuze pak, hemd en das en lederen schoenen. Wat hangt hem straks boven het hoofd? Het antwoord op die vraag zou niet lang uitblijven. Het lager onderwijs zat erop. Graag was ik schrijnwerker – timmerman geworden. Bijna al mijn schoolkameraadjes gingen een stiel of beroep leren op de vakschool. Ik had geen keus. Kennissen en raadgevers van mijn ouders zagen voor dit pienter en vroom misdienaartje, dat jongetje van het platteland, wellicht een andere toekomst. We schreven 1946. De gevolgen van de oorlog waren nog voelbaar. Een internaatsleven, oud regime, uiterst streng, met weliswaar zes boeiende studie jaren, wachtte op mij.

De eerste tekst die wij in de les Nederlands te verwerken kregen, was een fragment uit 'Bartje' van Anne De Vries. Ik droomde weg in Bartjes wereld, die jarenlang mijn wereld was geweest. De woorden klonken mij zoetgevooid in de oren.

Nu is hij buiten. De dag omhelst hem. "Goeiendag," zegt de dag. Bartje zucht van geluk. Er is zoveel heerlijk, het kan weer niet op vandaag. Er is een drang in hem om heel ver te zwerven of hard te rennen of kopje te buitelen in het natte gras...

Een loodzwaar gevoel van heimwee overviel mij. Ik zag de leraar met mijn betraande ogen in een nevelsluier verdwijnen. Een elleboogstoot van de jongen die naast mij zat, bracht me weer tot de realiteit van het klaslokaal, waar luisteren en vooral opletten de boodschap was.

Ik had mijn ouders stellig beloofd dat ik op het college mijn best zou doen.

Ik wilde woord houden.

(6 december, Sinterklaasdag, 2005)

Albert Dhont
Torhoutsesteenweg 53
8210 Loppem

Pater Maur – Etienne van Doorslaer

DE KAPEL VAN DE ZEVEN WEEËN
of
DE ZEVEN SMARTEN VAN MARIA
(Faliestraat, Zedelgem)

Noël Denolf

Een kapel voor de Faliestraat

Aan de kapel van de Faliestraat gaf de Zedelgemse bevolking in de loop der jaren verschillende benamingen en toch bedoelde iedereen dezelfde kapel. Uit het Liber Memorialis van de Zedelgemse parochie St.-Laurentius haalden wij de volgende namen voor deze kapel: kapel van de Faliestraat, kapel van de Klythoek, Maertens kapel, de kapel van de zeven Weeën.

Deze kapel werd gebouwd door Hendrik Maertens en zijn zuster Theresia in 1902. Zij stelden daartoe het stukje grond in de sectie C 914^b ter beschikking.

Op 15 augustus 1902 wijdde pastoor L. Degrendel de nieuwe kapel plechtig in. Om 16.30 uur verzamelden de vrome genodigden aan het huis van Hendrik Maertens, vanwaar ze stoetsgewijze naar de bidplaats trokken. Onder de deelnemers stapten ondermeer op de congreganisten met kaars, de Vrouwengilde der H. Moeder Anna met kaars, de Verheerlijking der 7 Weeën, kinderen met bloemen en kaarsen, het beeld van O.-L.-Vrouw der 7 Weeën gedragen door congreganisten, de geestelijkheid en andere godvruchtige personen. Tijdens de bedevaart baden de deelnemers.

Om 17.00 uur werd onder een grote volkstoeloop de kapel dan plechtig gewijd door pastoor Degrendel.

In de jaren 1903, 1904 en 1907 trok de parochiegemeenschap op bedevaart naar de kapel. In 1907 namen zelfs 300 mannen en vrouwen eraan deel. In 1905 en 1906 werd in de kerk een mis opgedragen ter ere van O.-L.-Vrouw van 7 Weeën en in 1912 kon de bedevaart niet uitgaan door de felle regen. Bijzonder groot was de opkomst op 15 augustus 1914, toen de oorlog voor de Zedelgemse bevolking nog een verre bedreiging was.

De milde schenkers.

Hendrik en Theresia Maertens waren beiden ongehuwde kinderen van Franciscus en Victoria Miny⁶. Op 11 maart 1914 maakten zij hun testament op voor notaris Louis Berquin van Zedelgem. Als getuigen fungeerden winkelier Hector Vergauwe, klompenmaker René Misseeuw, wagenmaker Eduard Vanhaverbeke en metselaar en herbergier René Verhaeghe, alle vier Zedelgemnaren.

Hendrik dicteerde volgende tekst aan de notaris: "Ik wil begraven worden zoals mijnen broeder Phillipus Maertens⁷ begraven is geweest, en schenk ik de kapel der 7 Weeën langs de Faliestraat aan de kerkfabriek van St.-Laurentius te Zedelgem". Op haar beurt sprak Theresia dezelfde woorden uit en schonk alles aan de kerk. Van haar kant diende de kerk "gedurende 10 jaar te rekenen met mijn overlijden alle jaren 8 gezongen missen te celebreren ter intentie van mijn ouders Franciscus Maertens en Victoria Miny en van mijnen broeder Phillipus". Theresia ondertekende het testament ter plaatse, maar Hendrik was niet in staat dit te doen "bij gebrek aan

---

⁶ Maertens Franciscus en Miny Victoria, Klythoek C78, (Bevolkingsregisters Zedelgem 1885-1895, boek C blad 82.)

⁷ Maertens Phillipus, + 26 april 1897.

kunde". Charel Malfait⁸ die voor het onderhoud van de kapel instond, ontving 600 fr.

Twee weken later (25 maart 1914) overleed Hendrik Maertens⁹ op 73-jarige leeftijd in zijn woning aan de Kronestraat (A15), nu St.-Laurentiusstraat. Daar woonde hij samen met zijn zuster Theresia en hun dienstmeid Eugenie Deschepper¹⁰.

Na het overlijden van haar broer deed Theresia een herziening van haar testament. Op 16 november 1915 veranderde zij enkele punten, maar de essentie bleef dezelfde. Opnieuw gebeurde dit voor notaris Berquin en dezelfde vier getuigen. Een maand later, op 15 december 1915, sterft de 83-jarige Theresia Maertens¹¹ als weldoenster van de parochie.

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'Theresia Maertens'. The script is cursive and somewhat stylized, with the first name 'Theresia' written in a larger, more prominent hand than the last name 'Maertens'.

*Handtekening van Theresia Maertens op haar testament,
op 82-jarige leeftijd, één jaar voor haar overlijden.*

Theresia en Hendrik Maertens hadden geleefd als godvruchtige mensen die maar één doel nastreefden: hulp bieden aan de kerk waar zij maar konden. Een fragment uit het liber memorialis van pastoor L. Degrendel legt daarvan getuigenis af:

Op 21/02/1904 verkiezing voor een nieuwe prefecte. Er werden 3 namen voor gedragen, Theresia Maertens, Anna

---

⁸ Malfait Charel: ° Aartrijke 18 juni 1876. Huwde op 26 juli 1910 te Aartrijke met Elisa Defloo. Zij woonden Klythoek nr 91.

(Bevolkingsregisters Zedelgem, 1910-1920, boek IV, blad 392).

⁹ Bevolkingsregisters Zedelgem, 1910-1920, boek I, sectie A, blad 15.

¹⁰ De Schepper Eugenie was kantwerkster. Zij werd geboren te Zedelgem op 16 oktober 1864. (Bevolkingsregisters Zedelgem, Boek II, blad 146).

¹¹ Maertens Theresia: ° Zedelgem 21 augustus 1832.

*Theresia Osselaere en Leonie Vanhollebeke. Anna Theresia Osselaere haalde 74 stemmen, Theresia Maertens 49 en 33 voor Leonie Vanhollebeke*¹².

*E.H. onderpastoor Juwyns ontving voor het bouwen van de pastorie in 1905/1907 van Theresia Maertens, oude jonge dochter en haren broeder Henri (Hendrik) oude jongman de som van 8500 fr. met last van jaarlijks 6 missen te doen zingen door hem of zijn opvolger in de kerk van Zedelgem, voor de overleden ouders der gevers en na hun overlijden voor hen zelf alsook jaarlijks hunnen naam in het jaargebed te doen afroepen na hun overlijden*¹³.

*Hendrik of Henri was ook tegenwoordig op 6 sept. 1885 in de pastorie bij het oprichten van de Sociëteit van Vincentius a Paulo, deze sociëteit had tot doel zielen te winnen voor den hemel, de verbetering van de zeden, en het christen gezag onder de noodlijdende volksklas te bewerken*¹⁴.

Wedervaren van een plattelandskapel

Laten wij nu even teruggaan naar de kapel zelf.

In de loop der jaren raakte het gebouwtje wat in verval. Nochtans had Jan Duthoo die het huis voorbij de kapel had gekocht (richting Aartrijke), zich in zijn koopakte, verleden voor notaris De Busschere op 16 juli 1953, verbonden tot onderhoud van de kapel conform een akte van 1921¹⁵. In het document stond vermeld: "De kopers zullen gedurende hun leven, de kapel welke zich bevindt op het aanpalend perceel grond toebehorende aan de kerkfabriek van Zedelgem, alsook de meubels en mobilaire voorwerpen zich er in bevindende,

---

¹² Dagboek pastoor L. Degrendel.

¹³ Dagboek pastoor L. Degrendel 1900-1910.

¹⁴ Liber memorialis Parochiae Zedelgem 1878-1893.

¹⁵ Akte verleden voor notaris Louis Berquin op 18 april 1921.

Overgeschreven op het kantoor der hypotheeken te Brugge op 14 mei 1921.
Boek 3967 nr. 20.

moeten onderhouden, kuisen, vegen...; zowel langs binnen als langs buiten, en ze zullen eveneens het perceelke land en de haag welke vermelde kapel omringen, moeten onderhouden, de herstellingswerken blijven ten laste van de eigenaar van de kapel”.

De kopers van het huis nr. 81 dienden zich te houden aan de verplichtingen t.o.v. de kapel, die gestipuleerd werden in de akte. Maar door allerlei omstandigheden of door ouderdom van de bewoners van dit huis, was deze overeenkomst niet meer van kracht of ze werd niet meer nageleefd.

Het wonderjaar 1964

Toen in 1964 enkele vrome mensen een kaars wilden branden in de kapel, stonden zij voor een gesloten hekken waarop het bordje: “kapel gesloten wegens herstellingen”.¹⁶

De K.A.J. van de St.-Laurentiusparochie had de koppen bij elkaar gestoken en besloten de kapel van de 7 Weeën een flinke opknapbeurt te geven. De voortrekkers van dit project waren Freddy Slabbinck, Elie Devriese, Michel Slabbinck, Fernand Vyncke, André Deroo, Herman Vandenkerckhove, Pieter Vanbelle en Fleury Maertens.

Zij pakten eerst het natuurleien dak aan dat ze vervingen door golfplaten in eternit. Vervolgens werd de vloer hersteld, kortom

E.H. Peirsegaale volgde de werkzaamheden van dichtbij, met de glimlach.

*Aan het werk:
Freddy Slabbinck en Elie Devriese*

---

¹⁶ De Torhoutse Bode, 26 juni 1964.

*Onder het werk toch
even tijd voor een foto:*

*Onderaan de ladder:
Fernand Vyncke*

*Op de ladder van
onder naar boven:
Michel Slabbinck,
Herman Vandekerck-
hove,
Freddy Slabbinck,
André Deroo en
Elie Devriese.*

het werd een algemene opknappbeurt met als eindwerk: het opschrift opnieuw schilderen. Als apotheose had op 27 juni 1964 een bedevaart plaats. Er werd om 19.00 uur vertrokken aan de St.-Laurentiuskerk en onderpastoor Willy Peirsegaele verzorgde een korte plechtigheid aan de vernieuwde kapel.

Voor de bestendiging van het onderhoud zorgde vooral zuster Maria Maes¹⁷ die telkens weer op zoek ging naar één of andere vrijwilliger om de kapel in nood een herstelbeurt te geven. Vaak waren dat de firma's Haesaert en Foré. Broeder Emeric Vancaillie c.f.x. hanteerde wel eens de verfkwast om de geschilderde tekst van 1964 wat bij te werken. Onlangs werd de tekst op een plaat aangebracht.

¹⁷ Zuster Maria Maes: zie Victor Deceuninck in Zilleghem, 18e jg. nr. 3

Sinds 30 jaar neemt Alberic Deketelaere het buitenonderhoud van de kapel voor zijn rekening. De haag en het gazon liggen er nu netjes bij. Voor het interieur zorgen Gerard Declerck en zijn vrouw nu al vele jaren. Zij schilderen en poetsen en houden de sleutel ter beschikking van de bedevaartgangers (huis Faliestraat 69).

Het interieur

Het interieur van de kapel is nog steeds in goede staat. De houten dakbedekking is nog de oorspronkelijke. De muren van de kapel zijn door twee ijzeren trekbaren versterkt om het openscheuren van de muren te voorkomen. De muurbekleding is vernieuwd en zeven kadertjes versieren de wanden. De vloer die zichtbaar is naast het altaar is nog de oorspronkelijke blauwwitte, de nieuwe vertoont barsten door de onstabiele ondergrond. Het

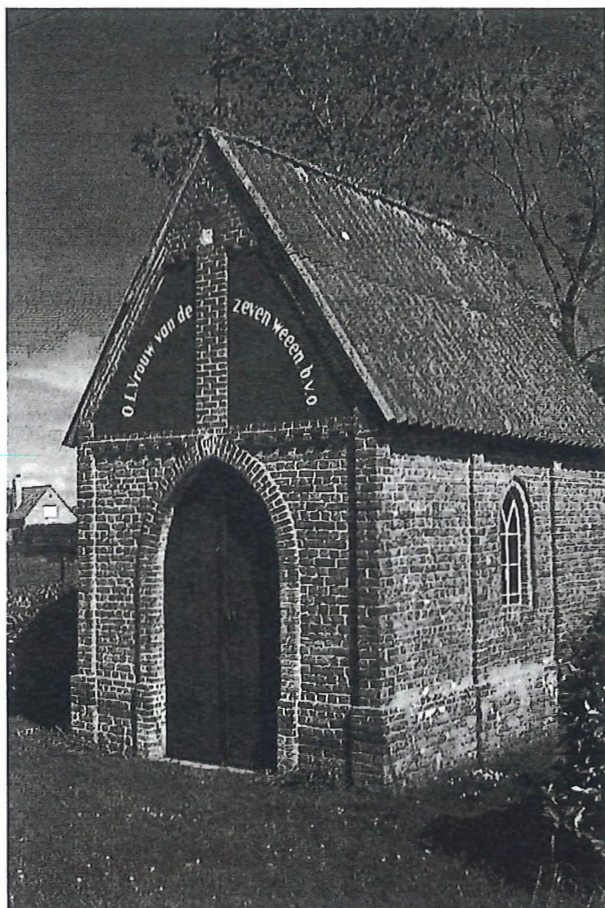
ijzeren hekken dat het altaar met de heiligenbeelden afschermt, werd door de Zedelgense smid Jules Sagie gesmeed¹⁸. Op het hekken zijn twee halfronde kaarsenhouders bevestigd, rechts tien kaarsen, links acht. De onopvallende offerblok zit vooraan links bij het binnenkomen ingemetseld. In de bidplaats bevinden zich acht dubbele zitbanken en vijf stoelen. Het altaar

---

¹⁸ Smid Jules Sagie woonde aan de Heirweg, A58 en was eigenlijk afkomstig van Bredene. (Bevolkingsregisters Zedelgem 1901-1910)

is uit pitchpine¹⁹ vervaardigd. Drie heiligenbeelden sieren het altaar: H. Jozef en Kind, O.L.-Vrouw van de Zeven Weeën, H. Antonius van Padua en erboven prijkt de gekruisigde Christus.

Noël Denolf
Snellegemsestraat 118
8210 Zedelgem

Kapel van de Zeven Weeën, huidige toestand.

---

¹⁹ Pitchpine: naaldhout – botanische naam: *Pinus Carigaea* – te vinden in Noord-Amerika

EIGEN BIER SMAAKT HET BEST

Nooit hadden wij durven dromen, toen wij als voorzitter van de Culturele Raad van Zedelgem in september 1992 een lijst van merkwaardige gebouwen van Zedelgem en een memorandum aan de toenmalige schepen van Monumenten en Landschappen overhandigden, dat ruim tien jaar later zo'n rist aan gebouwen al beschermd zouden zijn.

Eén van de parels aan de kroon van het Zedelgemse patrimonium is brouwerij De Leeuw van de Aartrijkse familie Depuydt.

Na aankoop door de gemeente Zedelgem in 1998, werden renovatie en restauratie aangepakt. Een klus die vijf jaar in beslag nam ! Tijdens het eerste weekend van mei werd de schitterende brouwerij, die nu als gemeentelijk archief zal fungeert, plechtig geopend.

Op vrijdag 5 mei knipte burgemeester Verhegge het lint door en ging de brouwerij officieel open.

*Naast de officiële openingstoespraken, werd ook gesproken over de geschiedenis van de brouwerij n.a.v. het verschijnen van **De geschiedenis van de brouwerij De Leeuw** van archivaris Johan Braet. De voorstelling gebeurde door Chris Vandewalle, archivaris van de stad Diksmuide. Van de spreker kregen we de toestemming deze merkwaardige toespraak af te drukken.*

Op zaterdag 6 mei tenslotte werden Leeuw en Leeuwin, de voor deze gelegenheid gebrouwen biertjes door niemand minder dan minister-president Leterme geproefd.

Bertrand Denys.

Geachte genodigden,
Dames en heren,

Vandaag brengen we een huldebetoon aan bier, brouwen, brouwers en alles wat eraan gerelateerd wordt. Met andere woorden: het brouwbedrijf in vol ornaat. We beleven opnieuw een cultuurhistorisch moment. In dit huldebetoon wordt onze speciale aandacht gevraagd voor de brouwerij *De Leeuw* en zijn drie families Vandewalle, Nevejan en Depuydt. Deze drie families brouwden tussen 1854 en 1916 het bier in deze brouwerij.

Ik kom u niettemin een nieuw boek voorstellen. Een boek over een brouwerij. Als brouwerijhistoricus, voel ik mij met deze opdracht bijzonder vereerd. Het mooie werk van de pen van gemeentearchivaris Johan Braet. Over bier en aanverwanten is reeds zoveel geschreven. Precies dat geestesverruimend vocht, kleurt in een niet onbelangrijke mate het voorbije leven en het huidige leven van onze samenleving. Een gezellige sociale pint bier kan het geestesniveau dermate opvijzelen dat alle negativiteit daarbij in het niets verdwijnt.

Brouwerijgeschiedenis?

Bij de promotie van Vlaanderen als bierland bij uitstek wordt wel eens vergeten dat onze regio teruggaat op een groot biercultureel verleden. De artisanale dorpsbrouwerij met zijn vele herbergen was kenmerkend in iedere dorpsgemeenschap aanwezig en vaak ook de spil van het lokale socio-economische leven. De oude bierbrouwerijen vandaag, pareltjes van pre-industriële plattelandsarchitectuur, vallen ten prooi aan verkommering en verval. Om uiteindelijk onder de fiscale druk van leegstandsheffingen gesloopt te worden. Een tragische evolutie die menige brouwersfamilies met lede ogen aanschouwen.

Maar nog veel meer door de tijd bedreigd zijn de immateriële sporen en de getuigenissen van onze rijke brouwerijtraditie. De generatie brouwers die effectief de roerstokken met vakmanschap hanteerden

verdwijnen stilaan uit onze leefomgeving. Dit verhaal van onze voorouders brouwers neemt hierbij een ongelooflijk belangrijke plaats in. Het is onze opdracht als archivaris/historicus om deze getuigenissen uit de vergetelheid te halen en opnieuw in de belangstelling te brengen. Dit erfgoedverhaal is immers ons collectief geheugen dat verklaringen biedt voor de wijzigingen die onze leefomgeving, de recentste decennia hebben ondergaan.

Het verrichten en bevorderen van onderzoek naar het historische brouwbedrijf in Vlaanderen met bijzondere aandacht voor het roerende en als het onroerende brouwerijpatrimonium, als voor de mens achter de specifieke geschiedenis van iedere brouwsite is geen druppel op een hete plaat. Het geeft de archivaris/historicus en de lezer de kans om de geschiedenis van het eigen dorp – gezien van achter de brouwketel – beter te leren kennen en zich vervolgens thuis te voelen. Wie in de ban is van het brouwerijverleden, begrijpt waarom de toekomst van dit verleden niet mag verknoeid worden.

Archivaris Johan Braet, heeft doelbewust dit erfgoedverhaal uitgeschreven en geprobeerd de eeuwenoude nobele traditie van bier brouwen voor de volgende generaties vast te leggen. Het is een boeiend verhaal geworden van mensen die komen en gaan, van wisselende activiteiten, van ondernemings- en handelsgeest gepaard gaand met het fiere vakmanschap en de noeste arbeid van de brouwersstiel.

Brouwen in een tweewoonst : merkwaardige voorgeschiedenis (1854-1871)

De brouwerij *De Leeuw* is lang niet de enige brouwerij geweest in Aartrijke. Al sinds de 17^e – 18^e eeuw waren nog drie andere brouwerijen actief: *St.-Amand*, *Sint-Donaas* en *het Roodhuis*. Brouwen was toen nog een kleinschalige, ambachtelijke bezigheid.

De geschiedenis van deze brouwerij situeert zich in een heel ander tijds kader: de periode van de geleidelijke industrialisering van de brouwerijsector tussen circa 1850 en de Eerste Wereldoorlog.

De brouwerij *De Leeuw* is ouder dan het nu nog bestaande brouwerijgebouw uit 1871. Ze werd zeventien jaar eerder, in 1854, gesticht door de Aartrijkse koster Louis Vandewalle. De brouwerij was toen ingericht in een kleine tweewoonst, op hetzelfde perceel als nu, maar wel tegenaan de Eernegemstraat. In 1862 neemt het verhaal een verrassende wending. Nauwelijks acht jaar na de oprichting van de brouwerij gooide koster Louis Vandewalle de roerstokken aan de kant. Vermoedelijke financiële problemen lagen aan de basis. Op 6 december 1862 verkocht hij de brouwerij en de bijhorende woning aan een zekere Henri Nevejan, afkomstig uit de Diksmuidse deelgemeente Esen.

Bouw van de nieuwe brouwerij en uitbating door Henri Nevejan (1871-1880)

De tweewoonst waarin de brouwerij *De Leeuw* was ondergebracht werd stilaan te krap en dit werkte als een domper op de ambities van de nieuwe brouwer, Henri Nevejan. Voor de uitbreiding kreeg hij geen toelating en daarom besloot hij in 1871 een splinternieuwe brouwerij te bouwen, een eind verder van de straat af. De bestendige deputatie gaf hem op 31 augustus 1871 de gevraagde vergunning. De bouwplannen van de brouwerij zijn verloren gegaan. De oorspronkelijke functie en de inrichting van de diverse lokalen is dan ook niet meer te achterhalen, temeer daar de brouwerij nadien nog werd verbouwd en tijdens de Eerste Wereldoorlog zowat volledig werd ontmanteld. Wat echter omzeggens niets aan veranderd is, is de gevelarchitectuur en het globale uitzicht van het gebouw. En op dat vlak spreekt de brouwerij een niet mis te verstane taal. Het lijkt geen twijfel dat Henri Nevejan met zijn nieuwe brouwerij indruk wou maken op zijn dorpsgenoten. Het gebouw heeft veel allure en valt op door zijn esthetische kwaliteiten, die je bij een industrieel nutsgebouw niet meteen zou verwachten.

Over de werking van de brouwerij ten tijde van Henri Nevejan is bitter weinig geweten. Het enige concrete gegeven treffen we aan in een document uit 1880, waarin De Leeuw werd omschreven als '*eene bierbrouwerij, welgekalant en in volle werkzaamheid*'. Het lijkt er dus op dat *De Leeuw* een bloeiend bedrijf was met een reeks verplichte herbergen en een uitgebreide clientèle. De lijst met cafés waaraan Henri Nevejan leverde te Aartrijke én in het omliggende, valt niet meer te achterhalen, maar het moeten er ongetwijfeld vele tientallen geweest zijn.

In 1880, nauwelijks negen jaar na de oprichting van de nieuwe brouwerij, gebeurde iets eigenaardigs. Henri Nevejan verkocht totaal onverwachts zijn brouwerij en al zijn andere eigendommen in een openbare verkoop en verliet voorgoed Aartrijke. Tegen het einde van de jaren 1870 had brouwer Nevejan zich serieus in de financiële problemen gewerkt. Naar de oorzaken kunnen we alleen maar gissen. Het vermoeden is dat de zware investeringen van Henri Nevejan, onder andere de bouw van zijn brouwerij en de aankoop van talrijke herbergen, hem uiteindelijk de das om deden. Wellicht om aan faillissement te ontsnappen, stelde Henri Nevejan eind januari 1880, zijn brouwerij, woonhuis, herbergen en gronden publiek te koop. Op 1 mei 1880 verhuisde het gezin Nevejan-Baert naar Esen. Vermoedelijk namen ze opnieuw hun intrek bij vader Louis Nevejan, in de ouderlijke brouwerij Sint-Henricus.

De familie Depuydt brengt de brouwerij tot bloei (1880-1914)

Na het vertrek van Henri Nevejan was het de beurt aan de familie Depuydt om in *De Leeuw* het gerstenat te fabriceren. Het was de derde en tevens de laatste familie die de brouwerij *De Leeuw* uitbaatte. Voor het bedrijf brak een tijd van grote bloei aan, die duurde tot tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Het was Jan Depuydt, een landbouwer uit Lichtervelde, die op 23 maart 1880 de brouwerij aankocht voor de som van 39.349 frank, het brouwalaam inclus. Hij kocht de brouwerij niet voor zichzelf maar voor

zijn zoon Henri, een jonge man van 25 die op het punt stond te trouwen. De brouwerij *De Leeuw* was een vrij kleinschalige, artisanale brouwerij waar men bleef brouwen volgens de traditionele bovengistingsmethode. Volgens de familiale overleveringen had Henri Depuydt veel verstand van zaken doen en bouwde hij de brouwerij uit tot een bloeiend bedrijf. Het bier van de Leeuw was van uitstekende kwaliteit, en meer dan eens viel Henri Depuydt met zijn bier in de prijzen op de Wereldtentoonstellingen en andere bierconcours.

De brouwerij had twee tot drie werknemers in dienst. Van mechanisering was op dat moment nog geen sprake. Pas circa 1900 merken we hiervan de eerste tekenen. Het was trouwens rond die tijd dat zoon Evarist zijn brouwersdiploma behaalde en zijn intrede deed in het bedrijf. Ten slotte nam ook de tweede zoon Jules op een zeker ogenblik de rol van boekhouder op zich binnen het familiebedrijf. Verschillende archiefdocumenten wijzen tussen 1900 en 1914 een grondige modernisering aan die in stappen werd uitgevoerd.

Er werd in 1901 werk gemaakt van nieuwe energievoorzieningen en aandrijvingen. In 1905-1906 werd de brouwerij van een moutast voorzien. De laatste stap in de modernisering van de brouwerij was de vernieuwing van de brouwerketels in 1914. Deze waren dus nog splinternieuw toen de Eerste Wereldoorlog uitbrak.

De Eerste Wereldoorlog en het einde van de brouwerij (1914-1918)

Tijdens de oorlog 1914-1918 werd de brouwerij *De Leeuw* definitief stilgelegd. Op 26 november 1916 kwam het fatale nieuws voor de brouwerij *De Leeuw*. Jules Depuydt noteerde die dag: *"De orders zijn gekomen dat de ketels moeten uitgebroken worden bij de brouwers van Aertrycke. Ten alle kante breekt men reeds de ketels uit ... Dat nieuws valt algelijk maar e beetje koele op 's menschen herte. Vader en moeder vooral maken er veel hertzeer in. Wij zeggen: laat ze maar pakken, hoemeer zij pakken, hoemeer zij zullen moeten betalen later."* Vooraleer de uitbraak begon, brouwden Evarist en Jules inderhaast

nog drie keer, totdat alle mout op was. Het waren meteen de laatste tonnen bier. Op 7 december startte de uitbraak.

Zo kwam meteen een einde aan een traditie van ambachtelijk bierbrouwen in Aartrijke. Na de oorlog startte de familie Depuydt een gerechtelijke procedure om vergoed te worden voor de geleden oorlogsschade. En met succes. Na de Eerste Wereldoorlog besliste de familie Depuydt om de brouwerij niet meer herop te starten. Het hele brouwgebeuren evolueerde na de oorlog razendsnel in de richting van grootschalige, industriële productie. Het aantal brouwerijen daalde spectaculair en deze die overbleven, werden steeds groter. Voor kleine brouwers werd het steeds moeilijker om het hoofd boven water te houden.

Van bierbrouwerij tot drankhandel (1919-1998)

De familie Depuydt was zich goed bewust van deze nieuwe ontwikkelingen. In de plaats daarvan werd deze een belangrijke aandeelhouder van de Brasserie du Lac, een moderne, coöperatieve lagegistingsbrouwerij in Brugge. Het brouwerijgebouw in Aartrijke werd herleid tot drankdepot.

De idee om te starten met een centrale lagegistingsbrouwerij was eigenlijk al jaren voor de Eerste Wereldoorlog beginnen te 'gisten' bij enkele Brugse brouwers. Het werd hen duidelijk dat dit de enige manier was om in de toekomst nog te kunnen inspelen op de veranderende smaak van de consument en het hoofd te kunnen bieden aan de concurrentie. In 1919 kwamen 44 brouwers uit Brugge en omstreken, waaronder Henri Depuydt, tot een akkoord over de oprichting van een coöperatieve brouwerij, genaamd '*Brasserie du Lac*' te Brugge. De nieuwe brouwerij werd ingericht in de gebouwen van een vroegere maalderij, gelegen langs de Katelijnevest, vlakbij het Minnewater.

Dat de familie Depuydt een serieuze vinger in de pap had, blijkt duidelijk uit de belangrijke bestuursfuncties die Evarist Depuydt zonder onderbreking waarnam. In 1921 werd hij gekozen tot commissaris. Op 19 augustus 1930 maakte hij een aanzienlijke promotie. Hij werd toen verkozen tot 'administrateur' en werd dus lid van de beheerraad. Evarist werd dus één van de bedrijfsleiders. Hij bleef deze functie uitoefenen tot aan zijn overlijden in 1956.

De *Brasserie du Lac* kende haar glorie tijd in de periode 1921-1932. Wegens het succes werd begin de jaren '30 een reorganisatie en vergroting doorgevoerd. Vanaf 1933-'34 kreeg de Brasserie du Lac te lijden onder de economische crisis. De bierproductie daalde en de bedrijfswinsten vielen terug. Deze terugval had ook te maken met de toenemende concurrentie van andere Brugse lagegistingsbrouwerijen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog kon de brouwerij doorwerken, hoewel men zich verplicht zag te brouwen met minderwaardige grondstoffen.

Na de oorlog bleef de heropleving lang uit en de brouwerij haalde nooit meer haar vooroorlogse niveau. De brouwinstallatie raakte ook stilaan verouderd. De brouwerij trachtte het herstel nog opnieuw op gang te trekken, met de ingebruikname van een flessenaftrekkerij (1942). In een ultieme poging om de dalende bierverkoop weer vlot te krijgen, brouwde men in 1958 ook nog het patersbier van de Abdij Steenbrugge, maar dit werd geen succes. Te langen laatste zag de bedrijfsleiding geen andere uitweg meer dan de overname door de brouwerij *Leopold* uit Brussel, in 1960.

We keren terug naar Aartrijke en naderen stilaan het einde van ons verhaal. De brouwerij *De Leeuw* was sedert de Eerste Wereldoorlog definitief stilgelegd. Enkel de drankhandel werd nog voortgezet. De brouwerij behield voortaan alleen nog een functie als opslagplaats van bier en andere dranken. In de praktijk werd de zaak voortgezet door Evarist, Jules en Maurice. Evarist behartigde de belangen in de Brasserie du Lac, Jules hield zich bezig met de boekhouding, terwijl jongere broer Maurice bier uitvoerde en bestellingen opnam.

Vanaf 1948-'49 mocht Maurice Depuydt de bierhandel overnemen. Het oude brouwerijgebouw mocht hij voort gebruiken als drankmagazijn. In 1961 nam zijn zoon Gabriël de zaak over en bij deze gelegenheid kocht hij zijn eerste vrachtwagen, een Ford. De fragon verdween voorgoed uit het straatbeeld. Op het ogenblik dat de gemeente in 1998 de voormalige brouwerij aankocht, moest Gabriël uiteraard op zoek naar een ander drankmagazijn. Op 1 mei 2006 ging Gabriël Depuydt na een loopbaan van precies 45 jaar op pensioen. Zo werd deze week ook een punt gezet achter een bierverhaal dat in 1854, meer dan 150 jaar geleden, was begonnen.

De basisprincipes van het bierbrouwen bleven door de tijd heen uiteraard steeds dezelfde. Alleen is de manier van brouwen in de loop van de eeuwen grondig geëvolueerd. In het laatste hoofdstuk probeert de auteur een idee te geven van hoe men in de praktijk brouwde in de brouwerij-mouterij *De Leeuw*, één van de zovele halfambachtelijke, halfindustriële brouwerijen die in ons land bedrijvig waren in de periode 1850-1914.

Het erfgoedverhaal van *De Leeuw* werd uitgetekend, gefotografeerd, geschreven en voortdurend herwerkt. Archivaris Johan Braet beperkte zich niet tot een herkauwen van bekende gegevens en literatuur, maar ging op zoek naar de meest waarheidsgetrouwe informatie. Dit boek is enerzijds een nuchtere geschiedenis, gebaseerd op minutieus bronnenonderzoek, anderzijds leest het als een meeslepend verhaal over de opbouw, bloei en teloorgang van dit familiebedrijf. Verrassend is ook de invalshoek waarop de geschiedenis van de coöperatieve brouwerij *Brasserie du Lac* wordt behandeld en hierdoor opnieuw in de aandacht komt. Dit markant historisch document met de weergave van vele mooie foto's en archivalia biedt de lezer een blik achter de coulissen van de brouwerij *De Leeuw* en laat toe de samenhang en de betekenis van feiten, geschriften en relictten te kunnen plaatsen.

Dames en heren, het is het uitgelezen ogenblik om rond te kijken, het boek ter hand te nemen. Om de brouwrestanten uit dit woelig verleden op te zoeken. En op deze plek de verdwenen verhalen van de noeste en fiere brouwersstiel te ontdekken, te begrijpen en te koesteren.

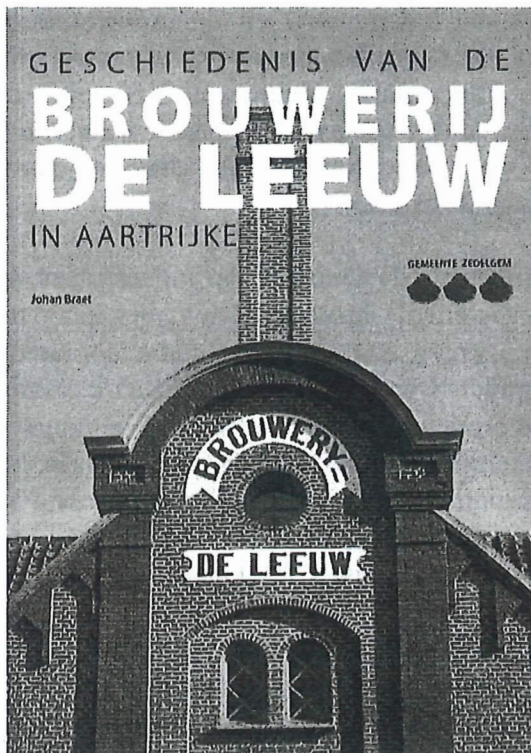
Ik wens u veel leesgenot en dank u voor uw aandacht.

Chris VANDEWALLE

Stadsarchivaris Diksmuide

Beheerder Mout- & Brouwhuis *de Snoek* – Alveringem

Aartrijke 05.05.2006

GESCHIEDENIS VAN DE BROUWERIJ DE LEEUW IN AARTRIJKE

Tussen 2000 en 2005 liet de Gemeente Zedelgem de voormalige brouwerij De Leeuw in Aartrijke restaureren. Dit pareltje van industriële architectuur dateert uit 1871 en is een beschermd monument. Het gebouw krijgt nu een nieuw leven als Gemeentearchief, lokaal Erfgoedhuis, culturele ontmoetingsruimte en administratief centrum voor de deelgemeente Aartrijke.

Naar aanleiding van de restauratie onderzocht Johan Braet de geschiedenis van het gebouw en de brouwersfamilies die er actief waren. Drie families brouwden er tussen 1854 en 1916 het gerstenat: de families Vandewalle, Nevejan en Depuydt. Tijdens die periode evolueerde het brouwerijwezen in België onstuitbaar van een ambachtelijke bedrijvigheid naar een grootschalige industriële sector.

In 1916 plunderden de Duitsers de koperen brouwinstallaties. Na de oorlog werd de brouwactiviteit niet meer heropgestart. De brouwerij kreeg een nieuwe functie als drankdepot. De familie Depuydt werd een belangrijk aandeelhouder in de coöperatieve brouwerij 'Brasserie du Lac' te Brugge.

Dit boek is enerzijds een nuchter historisch relaas, gebaseerd op minutieus bronnenonderzoek, anderzijds leest het als een meeslepend verhaal over de opbouw, bloei en teloorgang van een familiale dorpsbrouwerij. Ook de geschiedenis van de 'Brasserie du Lac' komt uitgebreid aan bod.

De auteur, Johan Braet (°1962), is licentiaat geschiedenis en is als archivaris en erfgoedzorger werkzaam bij de gemeente Zedelgem. Dit boek verschijnt naar aanleiding van de officiële ingebruikname van de gerestaureerde brouwerij op 5 mei 2006.

Inhoudstafel

Colofon

Dankwoord

Voorwoord

- 1. Bierbrouwen in Aartrijke: een eeuwenoud verhaal
- 2. Brouwen in een tweewoonst: een merkwaardige voorgeschiedenis (1854-1871)
- 3. Bouw van de nieuwe brouwerij en uitbating door Henri Nevejan (1871-1880)
- 4. De familie Depuydt brengt de brouwerij tot bloei (1880-1914)
- 5. De Eerste Wereldoorlog en het einde van de brouwerij (1914-1918)
- 6. Van bierbrouwerij tot drankhandel (1919-1998)
- 7. Restauratie van de brouwerij: een ambitieus erfgoedproject (1998-2005)
- 8. Mouten en brouwen in de brouwerij De Leeuw

Eindnoten

Verantwoording van de illustraties

Technische gegevens

Formaat: 17,1 x 24 cm (A5)

Omvang: 140 pagina's

Illustraties: 112 waarvan 32 in quadri

Papier: 115 gr/m²

Cover: incada silk 280 gr – quadri

Afwerking: garengenaaid gebrocheerd

Auteur: Johan Braet (gemeentearchivaris van Zedelgem)

Opdracht: Gemeentebestuur Zedelgem

Vormgeving en druk: Goekint Graphics N.V., Oostende

Verschijningsdatum: 5 mei 2006

Prijs: 8 €

Hoe bestellen?

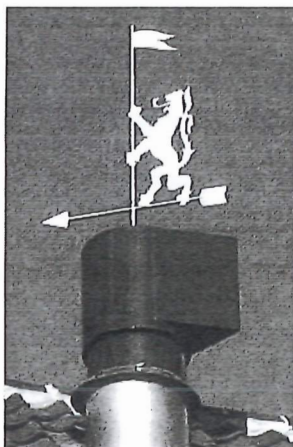
Dit boek is enkel verkrijgbaar bij de Gemeente Zedelgem.
U bestelt op volgend adres:

Gemeentebestuur Zedelgem
Dienst Archief
Voormalige brouwerij De Leeuw
Engelstraat 7, 8211 Aartrijke

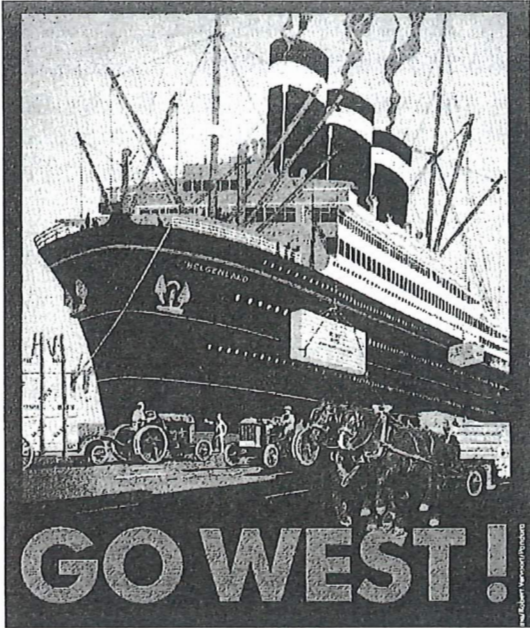
Tel. 050/81.44.14 – Fax 050/81.35.02
E-mail: archief@zedelgem.be

U ontvangt het boek automatisch na overschrijving van € 10,60 (incl. € 2,60 verzendingskosten) op rek. nr. 068-2115346-94 van de Gemeente Zedelgem, Pater Amaat Vynckelein 1, 8210 Zedelgem, met vermelding “Geschiedenis brouwerij De Leeuw”.

U kan het boek ook tegen contante betaling (€ 8,00) aankopen bij het Onthaal in het gemeentehuis van Zedelgem (Pater Amaat Vynckelein 1, 8210 Zedelgem) en in de brouwerij De Leeuw te Aartrijke.

Een verhaal van Vlaamse emigranten naar Canada

Duizenden Vlamingen trokken met hun hebben en houden naar Canada om er hun geluk te beproeven.

De emigratie naar Canada verliep in verschillende golven vanaf het einde van de 19de eeuw, met een laatste piek in de jaren vijftig van de vorige eeuw.

Wat zochten ze in dat onbekende land? Hoe werden ze er onthaald? En slaagden ze in hun onderneming?

Historicus Marc Journée trok naar Canada om er de kinderen en kleinkinderen van deze emigranten op te zoeken. De gesprekken die hij met hen voerde, lopen als een rode draad door de tentoonstelling. Het zijn verhalen van avontuur, vreugde en verdriet en vooral van hard werken. Aan de hand van nieuwe filmbeelden, talrijke archiefbeelden, documenten en objecten evocert de tentoonstelling achtereenvolgens de lange bootreis over de oceaan, de aankomst in een Canadese

haven, de treinreis door het weidse landschap, de eerste ontginningen en de opbouw van een nieuw leven

De tentoonstelling loopt van **zaterdag 13 mei tot en met zondag 6 augustus 2006** in het **Provinciaal Hof, Markt 3, Brugge** en is alle dagen (behalve op maandag) open van 10 tot 17 uur.

Gratis toegang.

Een aanrader !

OEDELEM REVISITED
of
NORBERT EDGARD FONTEYNE WEER THUIS

Elk jaar organiseert de Dienst voor toerisme Beernem i.s.m. de heemkundige kring Bos en Beverveld, een zomertentoonstelling rond één of andere figuur of thema uit de gemeente.

Sinds 15 april staat de Oedelems - Veldegemse schrijver Norbert Edgard Fonteyne in de kijker. Niet alleen aan zijn leven en werk wordt aandacht

besteed, maar ook op gebeurtenissen en locaties uit Kinderjaren wordt gefocust. Deze tentoonstelling loopt in het Schepenhuis van Oedelem (oud-gemeentehuis, Markt 1) van 15 april tot 15 september.

Open in juli-augustus van 13.30 u – 16.45 u en op zaterdag, zon- en feestdagen van 9.00 u – 12.00 u en 13.30 – 15.00 u

